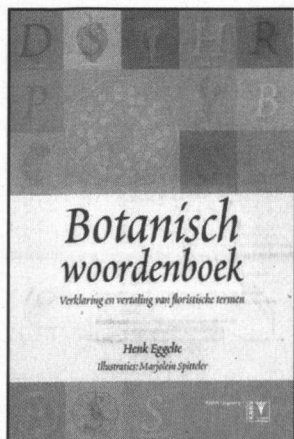

Nieuwe uitgaven

Botanisch woordenboek

Bij de KNNV Uitgeverij is onlangs het Botanisch woordenboek door Henk Eggelte verschenen. De uitgeverij had een herziening van Wetenschappelijke Mededeling 166, de Botanische termenlijst uit 1986 (gevolgd door aangevulde herdrukken) op het oog, maar de uitgave is zozeer vernieuwd, dat het een nieuwe uitgave is geworden met ook een nieuwe naam.

Het boek telt afgezien van het voorwerk twee delen: het woordenboek-zelf en een register. In het woordenboek zijn de termen in zestien thematische hoofdstukken geordend. Hoofdstuk 1 behandelt *Groei- en levensvormen* van 'autotroof' en 'boom' tot 'zomerannueel'; hoofdstuk 2 behandelt *Wortel en ondergrondse stengel*. En zo voort tot hoofdstuk 15 dat *Floristiek, vegetatiekunde, landschappen, diversen* behandelt en hoofdstuk 16 *Kleuren*. Volgen nog hoofdstuk 17 (*Voor- en achtervoegsels*) en 18 (*Afkortingen en symbolen*).

De circa 1.500 termen worden zeer bondig uitgelegd. Het gaat strikt om de terminologie met betrekking tot vaatplanten. Mossen en kranswieren bijvoorbeeld blijven buiten beeld. De thematische ordening kwam mij op het eerste gezicht enigszins vreemd voor, maar blijkt heel praktisch. Wat de duidelijkheid ten goede komt is dat Eggelte vaak families, geslachten of soorten als voorbeeld geeft. Een aanzienlijk aantal termen is geïllustreerd met heldere tekeningen van Marjolein Spitteler. Bij elke Nederlandse term zijn het Engelse, Duitse en Franse equivalent gegeven. Dat is handig voor gebruikers van buitenlandse flora's. Nog een pluspunt is dat Eggelte ook minder courante termen opgenomen heeft.

Omdat de begrippen thematisch en niet alfabetisch geordend zijn, is een apart register noodzakelijk. Dat omvat precies 50 pagina's en daarin zijn uiteraard ook de vreemdtalige woorden opgenomen.

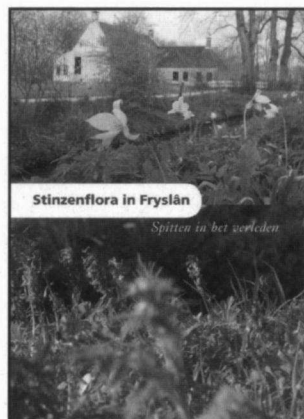
Op details is wel kritiek mogelijk, maar het Botanisch woordenboek is een heel bruikbaar naslagwerk, voor botanische beginners én gevorderden. Toch wil ik op één minpunt wijzen: de stijl van de omschrijvingen. Die is, zoals gebruikelijk in woordenboeken, zo beknopt als kan. Hierin slaat Eggelte evenwel regelmatig door, met onduidelijkheid tot gevolg. Een voorbeeld, het lemma 'blaadje'/'deelblad' (p. 54): "Het kleinste ongedeelde blaadje (kan groot zijn) van een samengesteld blad". Voor degene die al van de term op de hoogte is, is direct duidelijk wat hier bedoeld wordt, namelijk dat door het '-je' van 'blaadje'

iets anders uitgedrukt wordt dan verkleining. Maar voor een argeloze lezer is dit al gauw een vertroebelende invoeging, en voor hen is dit boek in eerste instantie toch bedoeld! De auteur had er ook best een aparte zin van kunnen maken in de trant van "Let wel, een blaadje kan dus best groot zijn". In dit geval was die ruimte probleemloos beschikbaar, omdat de beknoptheid tot veel halfvolle regels leidt.

Toch, de slotsom luidt dat het Botanisch woordenboek een echte aanrader is.

Henk Eggelte & Marjolein Spitteler (ill.) 2009. Botanisch woordenboek – verklaring en vertaling van floristische termen. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN: 978-90-5011-289-5. Formaat: 14 x 21 cm, 196 pagina's, genaaid gebrocheerd met zwart-wit lijntekeningen. Prijs € 19,95 (KNNV-ledenprijs € 17,95). Verkrijgbaar bij de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl.

Gertie Papenburg

Stinzenflora in Fryslân

Op m'n leestafel lag 'Stinzenflora in Fryslân. Spitten in het verleden.' Een kennis merkte op: 'Ach, weer eens een stinzenplantenboek voor op de salontafel.' In mijn optiek zat

hij er helemaal naast.

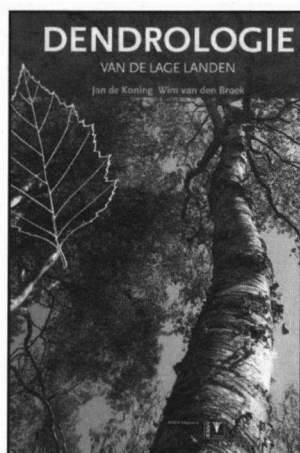
Onze stinzenflora maakt deel uit van het provinciale en landelijke cultuurhistorische erfgoed. Dat moet onderhouden worden, en daarvoor is het nodig dat veel mensen het dragen. Dus moeten nieuwe generaties en nieuwe belangstellenden steeds opnieuw geïnformeerd worden. Dat is één. Bovendien moeten we steeds weer opnieuw onze verhouding tot dat erfgoed bepalen. Betrokkenen zijn zich de laatste jaren naast het natuurlijke, ecologische aspect ook bewust geworden van dat cultuurhistorische aspect.

Landschapsbeheer Friesland heeft zich de laatste jaren zeer ingespannen om stinzenfloralocaties op te knappen. Vanuit allerlei hoeken hebben ze daarbij expertise aangereikt gekregen. Veel van die kennis is verzameld in 'Stinzenflora in Fryslân'. Wat zijn stinzenplanten? Waar vind je ze? Om welke soorten gaat het? In wat voor tuin(ontwerp)en werden ze geplaatst? Hoe is het ze vergaan? Wie hebben ze weer onder onze aandacht gebracht? Wat zijn bedreigingen? Hoe kunnen die gepareerd worden? Deze en nog veel meer vragen worden door deskundigen uit heel verschillende disciplines beantwoord. Het geheel is van talrijke prachtige foto's voorzien en aantrekkelijk vormgegeven. Ik heb het boek met veel waardering doorgenomen en het met genoegen in m'n boekenkast geplaatst in de rij van stinzenplantenboeken: een waardevolle reprimand én aanvulling.

Jan Piet de Boer, Wim Hoogendam, Joke Schaapman en Heilien Tonckens (eindred.) 2008. Stinzenflora in Fryslân. Spitten

in het verleden. Uitgeverij Friese Pers Boekerij bv / Noordboek i.s.m. Landschapsbeheer Friesland, Leeuwarden. ISBN: 978 90 330 0779 8. Formaat 26 x 19 cm, 128 pagina's met kleurenfoto's, ingenaaid, paperback. Prijs: € 17,95. Verkrijgbaar in de boekhandel en bij de kantoren van de Leeuwarder Courant. Ook telefonisch te bestellen via 088 - 800 5642 (tussen 9-12 uur) of via internet (www.frieseipersboekery.nl).

Gertie Papenburg

Dendrologie van de Lage Landen; de nieuwe 'Boom' beter dan ooit!

De 14e druk van 'de Boom' is uit. *Nomen est omen* zeiden de Ouden: de naam is een voorteken. En inderdaad, al vanaf 1933 maken gebruikers zich er vrolijk over dat hét bomenboek van ons taalgebied werd opgezet door dr. B.K. Boom. Laat ik overigens meteen deze correctie aanbrengen: het boek is niet een bomenboek, maar een boek over houtige gewassen. Zo komen bijvoorbeeld ook Bosbes, Braam en klimmers als Kamperfoelie, Klimop en Wingerd in het boek voor. In totaal worden er ruim

6.000 soorten, ondersoorten, cultivars en variëteiten, verdeeld over 422 geslachten, behandeld. Kort en goed: DENDROLOGIE VAN DE LAGE LANDEN is en blijft hét standaardwerk over houtige gewassen.

Wat in deze 14e druk naast de overweldigende en geactualiseerde hoeveelheid informatie blijft, is de in de 13e druk ingevoerde scheiding van de sleutels en de beschrijvingen. Er zijn nu vijf determinatie-tabellen, voor 1. vegetatieve zomerkenmerken, 2. bloei-kenmerken, 3. winterkenmerken, 4. de naaktzadigen en 5. sleutels naar de geslachten binnen de families. Deze laatste tabel is wenselijk geworden nu de beschrijvingen niet langer gegroepeerd zijn naar familie, maar naar de geslachten in alfabetische volgorde. Overigens volgt het boek de nieuwste inzichten op het gebied van de indeling van het plantenrijk, het zgn. APG-systeem, dat ook in de nieuwste druk van HEUKELS' ingevoerd is.

De plaatsing van de ruim 2.100 lijntekeningen (500 meer dan in de vorige uitgave, van Joanne Porck) is aanmerkelijk verbeterd. Die waren steeds op één pagina geplaatst in een soort van composities. Nu zijn ze in een doorlopende 'strip' bovenlangs alle pagina's weergegeven. Die composities waren weliswaar een esthetisch genoegen, maar de nieuwe plaatsing is veel helderder in het gebruik. Uiteraard zijn er ook allerlei applicaties: een begrippen- en afkortingenlijst, aanwijzingen voor het determineren, informatie over de naamgeving van gekweekte planten en een register.

Destijds wilde Boom een naslagwerk aanreiken dat zeker ook een functie moest vervullen in het (groene) onderwijs. In de loop van de tijd werd de Boom steeds uitgebreider, maar ook complexer in het gebruik. De Boom werd alom moeilijk gevonden. De nieuwe bewerkers hebben het uitdrukkelijke doel voor ogen het boek weer toegankelijk te maken voor studenten van groene opleidingen. Is de nieuwe Boom inderdaad zo gebruiksvriendelijk?

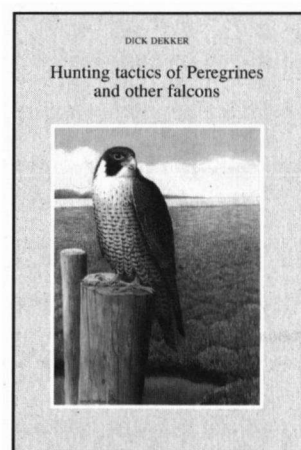
Ik heb de proef op de som genomen met een vijftal soorten, tamelijk willekeurig uit mijn woonomgeving bijeengesnaaid. Van drie van de vijf vond ik probleemloos de naam (*Acer negundo* 'Flamingo', *Cotoneaster franchetii*, en *Salix integra* 'Hakuro Nishiki'). Een nog niet bloeiende *Hibiscus* kreeg ik niet direct op naam, doordat de op een na laatste stap ontbrak in de sleutel voor zomerkenmerken. Met behulp van de tekeningen vond ik hem overigens wel door z'n markante bladvorm. Een eenbladige (!) Eenbladige es (*Fraxinus excelsior* 'Diversifolia') kreeg ik via de zomerkenmerken niet op naam. Probleem: de vorm is normaalgesproken aan één exemplaar een- tot vijfbladig per (samengesteld) blad, maar mijn exemplaren waren 100% eenbladig. Via de winterkenmerken kwam ik door de zwarte knoppen al gauw bij *Fraxinus* uit. Toen was de vorm gauw gevonden. Alle vijf dus op naam. Maar het is wel duidelijk dat het boek soms doorzettingsvermogen en creativiteit van de gebruiker eist. Je zou misschien willen dat zulke foutjes er niet in zaten, maar een boekwerk dat

6.000 entiteiten op naam brengt, bevat welhaast onvermijdelijk zulke kleine haperingen.

De KNNV heeft een goede daad gesteld met de uitgave van deze vernieuwde Boom. Wie op welke wijze ook serieus geïnteresseerd is in houtachtige planten en nog geen Boom in de kast heeft: aanschaffen! Ook voor bezitters van de 13^e of een oudere druk is de aanschaf het overwegen zeer waard, want het werk is wezenlijk verbeterd.

Gertie Papenburg

Jan de Koning, Wim van den Broek, Huub Bruins en Dirk De Meyere 2009. **Dendrologie van de Lage Landen.** KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN: 978-90-5011-296-3. Formaat: 14,5 x 22,5 cm, 608 pagina's, genaaid gebonden met zwart-wit lijntekeningen. Prijs € 49,95 (KNNV-ledenprijs € 44,95). Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl.

Hunting tactics of Peregrines and other falcons

Een halve eeuw geleden was de Slechtvalk bijna uitgestorven door de giftige residuen van landbouwchemicaliën. Sindsdien heeft de stand zich hersteld. Onderzoekers in

Nederland en Canada bestuderen de invloed van de terugkeer van deze supersnelle roofvogel op zijn prooisooten. Medio februari promoveerde Dick Dekker op dit onderwerp aan de Wageningen Universiteit. Het blijkt dat sommige watervogels tegenwoordig een lager gewicht hebben dan voorheen. Een vette vogel zou meer moeite hebben een valk te ontwijken. Tijdens vloed blijven strandlopers nu ook liever boven zee rondvliegen dan dat ze op een hoogwatervluchtplaats gaan zitten, waar ze een groot risico lopen door een valk overrompeld te worden.

Over de jachtgewoontes van wilde Slechtvalken was voorheen weinig bekend. Dekker maakte gebruik van gegevens die gedurende 44 jaar vier seizoenen lang werden verzameld in acht verschillende Canadese landschappen en langs de Friese Waddenkust (waarover vorig jaar een artikel in Twirre verscheen, tevens onderdeel van het proefschrift). Van de 470 prooien die Dekker slechtvalken zag slaan bestond 85% uit watervogels. Drie andere bestudeerde valkensoorten (het Smelleken, de Giervalk en de Prairievalk) grepen 104 prooien.

Het jachtsucces van trekken- of overwinterende Slechtvalken varieerde van 7-14%. Dit betekent dat ongeveer negen van de tien aangevallen steltlopers of eenden wisten te ontsnappen. Broedende Slechtvalken hadden echter meer succes op jonge meeuwen die langs de nestplaats vlogen. Een bijzonderheid was dat grote valken de kleinere soorten van prooi beroofden en dat wijfjesvalken

parasiteerden ten koste van de mannetjes. De machtigste rover was de *Bald Eagle* (Amerikaanse Zeearend). Dit wijst erop dat terugkeer van de Zeearend in Nederland belangrijke gevolgen zou kunnen hebben voor de Slechtvalk.

Dick Dekker 2009. Hunting tactics of Peregrines and other falcons. Proefschrift met Nederlands voorwoord en samenvatting, Wageningen Universiteit. ISBN 978-90-8585-328-2. Formaat 16 x 24 cm, 192 pagina's, gelijmd gebonden, met 15 zwart/wit foto's en negen kleurenillustraties van de auteur. Het proefschrift had een beperkte oplage en is niet meer verkrijgbaar, wel de uitgave als boek (zie hieronder).

De redactie

Hunting tactics of Peregrines and other falcons

An outstanding scientific achievement – unprecedented really. This book, by a self-taught naturalist working mostly alone, reveals how careful and sustained field observations can yield fundamental scientific insights into how a predator interacts with and influences its prey. Following in the best tradition of the great natural historians from Aristotle to Niko Tinbergen, Dick Dekker's work, spanning 48 years and based on 4.000 hunts and 460 kills by wild Peregrines, has no parallel in the history of studies on birds of prey.

Dick Dekker 2009. Hunting tactics of Peregrines and other falcons. Ph.D. thesis (Wageningen Uni-

versity, The Netherlands). ISBN 978-0-88839-683-9 (print), ISBN 978-0-88839-684-6 (e-book). Softcover, 16 x 24 cm; 200 pages with 15 black/white photos and 9 full-colour paintings. Hancock House Publishing, Surrey, British Columbia, Canada 19313 Zero Avenue, Surrey, BC Canada V3S 9R9. Telephone 604-538-1114, sales@hancockhouse.com, <http://www.hancockhouse.com/products/huntac.htm>.

Dr. Tom J. Cade

Vogels kijken

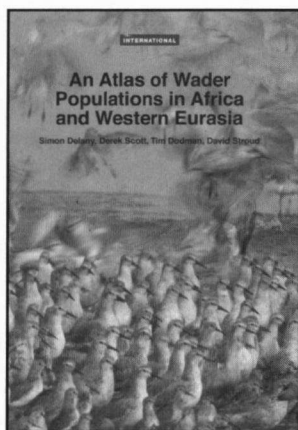
Vogels zijn overal. In stadsparken en tuinen, aan zee, in bossen, weilanden en ruige gebieden. Ze zijn hoog in de lucht of bewonen een nest in de stad. Mensen zijn geboeid door hun vlucht, zangkunst en kleuren, de vogeltrek spreekt tot de verbeelding. In dit prachtig vormgegeven boekje, dat in een half jaar tijd drie drukken beleefde, zijn alle ornithologische miniaturen van Kester Freriks gebundeld. Hij schreef ze tussen 2002 en 2007 wekelijks voor NRC Handelsblad. De in kleur geïllustreerde boekversie werd een prachtig bladerboek, met de oranjebruine Hop op de kaft, voor wie ook maar iets voor vogels voelt.

Het boek is op klassieke wijze vormgegeven. Er worden driehonderd Nederlandse vogelsoorten onder de loep genomen. Deze worden zorgvuldig beschreven: de bouw van het vogellichaam, de kleur van zijn verenkleed, zijn vliegbeeld, zijn zangkunst, zijn baltsgedrag en zijn leefgebied. We komen te weten of het een broedvogel is of een doortrekker, of hij in Nederland overwintert of op doortocht is. Bovendien vermeldt Freriks ook van alles over de herkomst van de vogelnamen (zo ontleent de Spotvogel zijn naam aan het feit dat hij ervan houdt om de zang van andere vogels te imiteren wat spotlustig aan-doet), de Nederlandse naam, de volksnaam (in het geval van de Spotvogel bijvoorbeeld Grote Gele Hofzanger of Kersendief) en de wetenschappelijke naam (in dit voorbeeld *Hippolais icterina*). Boven iedere beschrijving wordt de vogel in zachte pasteltinten getoond met illustraties uit de Artis Bibliotheek (voluit de Bibliotheek van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap 'Natura Artis Magistra', onderdeel van de Bijzondere Collecties van de UB in Amsterdam). De fraaie illustraties tonen de vogels in hun unieke kleurenpracht en hebben er zeker mede voor gezorgd dat er in korte tijd zoveel exemplaren van dit boek over de toonbank zijn gegaan. De romantische prenten moeten de weemoed opwekken naar vogelgidsen uit vervlogen tijden, zoals de klassieker 'Zien is Kennen!', het beroemde boek met het drukknoopje. Het zijn prenten uit de verzameling dierenprenten *Iconographia Zoologica*, die weliswaar oud en 'uniek' zijn, maar naar huidige maatstaven onvoldoende

houvast bieden om er vogels mee te herkennen, iets wat Freriks in zijn voorwoord overigens beaamt. Het boek is nadrukkelijk geen veld- of determinatiegids, maar veel meer een verzameling literaire beschrijvingen van vogelsoorten. In korte portretjes en met oog voor detail. Voor wie zichzelf in deze haastige tijden geen tijd gunt om lange teksten tot zich te nemen.

Kester Freriks 2009. Vogels kijken, alle driehonderd Nederlandse vogelsoorten. Uitgeverij Athenaeum - Polak & Van Gennep, Amsterdam. ISBN 97890-253-6401-4. Formaat 12,5x20 cm, 336 pagina's, hardcover, gebonden, geheel in kleur. Met Nederlands en wetenschappelijk namenregister. Prijs € 19,95. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Karin Uilhoorn

Atlas van steltlopers in Afrika en westelijk Eurazië

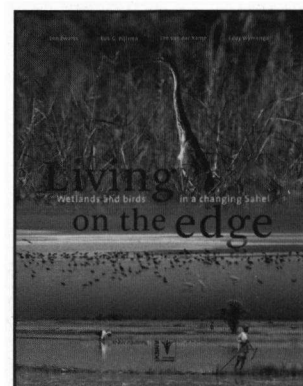
De organisatie Wetlands International heeft als hoofddoel het behouden en herstellen van 'wetlands', inclusief de daarbij behorende biodiversiteit. Daarvoor houdt de organisatie zich wereldwijd ook bezig met actuele overzichten van watervogels in 'wetlands'. Dat resulteert regelmatig in dikke rapporten met re-

sultaten van internationale tellingen en actuele populatieschattingen. Zo nu en dan publiceert 'Wetlands' atlassen in de vorm van boeken. Zo verscheen in 1996 de 'Atlas of Anatidae Populations in Africa and Western Eurasia', dat een overzicht bood van de verspreiding, trekwegen, verschillende populaties, populatiegroottes, ecologie en beschermde status van zwanen, ganzen en eenden in Afrika en westelijk Eurazië. Drie jaar later publiceerde men 'Goose populations of the Western Palearctic', een uitgebreid standaardwerk over het voorkomen van ganzen in Europa. Recentelijk verscheen 'An Atlas of Wader Populations in Africa and Western Eurasia', ofwel de Atlas van steltlopers in Afrika en westelijk Eurazië. Deze atlas (een boekwerk vergelijkbaar met de Nederlandse broedvogelatlas) is uitgegeven in samenwerking met o.a. de Wader Study Group, de internationale werkgroep die zich wereldwijd bezighoudt met onderzoek naar steltlopers. Een club met stevige Nederlandse inbreng dankzij het vele onderzoek vanuit de Rijksuniversiteit Groningen en het zeeonderzoeksinstituut NIOZ, met als gemene deler en motor achter dit alles steltloperonderzoeker en hoogleraar Theunis Piersma. De atlas vat alle actuele kennis over trek, aantallen en verspreiding van steltlopers samen. Niet alleen vormt het daarmee een handzaam overzicht, de informatie kan tevens bijdragen aan bescherming van belangrijke gebieden voor steltlopers. De atlas behandelt 89 soorten steltlopers die voorkomen in Afrika, het grootste deel van Azië en geheel Europa. Soortteksten zijn systematisch van opbouw. Eerst wordt ingegaan op geografische variatie

in soorten (ondersoorten) en verspreiding, waarna de trek behandeld wordt. Vervolgens gaat veel aandacht uit naar populatiegrootte (eveneens van ondersoorten), bescherming, habitat en ecologie en het 'netwerk' van belangrijke gebieden voor deze soort. Dit laatste wordt ook weergegeven in tabellen met de belangrijkste regio's per land, voor zover bekend op landelijk en internationaal niveau. Als we kijken naar de 'key-sites' van de Grutto dan is het aantal genoemde gebieden in Nederland summier, zijn gegevens verouderd en ontbreken verschillende gebieden waarvan we op basis van slaapplaatstellingen weten dat die van belang zijn (maar waarvan gegevens alleen regionaal gepubliceerd zijn en daarmee een atlas als deze niet bereiken). Daarmee is deze atlas niet alleen een prachtig standaardwerk voor steltloperliefhebbers en vogelaars in het algemeen, het spoort ook aan om aanvullende gegevens de wereld in te helpen. De 'Wader Atlas' is een absolute aanrader en de redacteurs, schrijvers en ruim 15.000 tellers van steltlopers mogen ingenomen zijn met dit stevige boekwerk.

Delany S., D. Scott, T. Dodman & D. Stroud (eds.) 2009. An Atlas of Wader Populations in Africa and Western Eurasia. Wetlands International, Wageningen. ISBN 78-90-5882-047-1. Formaat 21x30 cm, 524 pagina's, harde kaft, foto's, verspreidingskaarten en tabellen volledig in kleur. Verkrijgbaar bij de betere boekhandel en via www.nhbs.com. Prijs € 70,00.

Romke Kleefstra

Living on the edge

Landschappelijke veranderingen, vrijwel altijd door de mens bewerktstelligd, hebben meestal desastreuze gevolgen voor organismen die in dat landschap leven. Een voorbeeld daarvan is het Lage Midden van Fryslân. Amper vijftig jaar geleden werd aan de sterke, seizoensgebonden schommelingen van het waterpeil een einde gemaakt met de bouw van het Hooglandgemaal en de afsluiting van het Lauwersmeer. Een vast, tegennatuurlijk peil werd ingesteld. Rond voormalige 'overstromingsvlakten' (de boezemlanden) lagen reeds dijken, en tot op de dag van vandaag worden de polders droog gepompt. Van enkele tienduizenden hectares boezemland zijn in de afgelopen honderd jaar later slechts splinters overgebleven. De vegetatie werd omgevormd tot een zwaar bemeste monocultuur die van eind april tot in oktober intensief gemaaid wordt. Het open landschap raakte versplinterd met infrastructuur, bedrijvenparken, lichtbronnen, bosjes en wat dies meer zij. Zulke snelle landschappelijke veranderingen zorgen logischerwijs voor snelle veranderingen van de vogelbevolking van dat landschap. En dat is op internationaal niveau

voelbaar. Broedvogels als Grutto en Veldleeuwerik en trekvogels als Goudplevier, Kemphaan en Regenwulp zijn er bijna verleden tijd. Alleen ganzen lijken het te waarderen.

Wereldwijd zijn grootschalige veranderingen van milieu en landschap gaande. Voor veel van 'onze' broedvogels is de Sahelzone van cruciaal belang als overwinteringsgebied. Van de 500 soorten vogels die in Europa broeden, overwinteren bijna 130 in deze regio! Dat de Sahel verandert merken we ook in eigen land. Vier Nederlandse vogelaars trokken vijf jaar uit om dat met hart en ziel op basis van jarenlang systematisch onderzoek tot in de puntjes te beschrijven. Dat resulteerde in een ecologisch standaardwerk waarvoor superlatieven te kort schieten. 'Living on the edge' telt bijna 600 pagina's, weegt zo'n 2,5 kilo, is een lust voor het oog (foto's, figuren) en staat bol van kennis. De combinatie van tekst, kaarten, foto's en figuren geven onwaarschijnlijk veel nieuwe inzichten. De hoeveelheid regen op het Afrikaanse continent, de ligging van belangrijke rivieren in de Sahelzone en de mate waarin zij overstroomden in relatie tot regenval en de tijd van het jaar. Tel daar het landgebruik door de bewoners van dit deel van de wereld bij op, hoe de bevolking en haar veestapels jaarlijks groeien, de uitbreiding van landbouwgebied, veranderingen in waterbeheer door dammen in rivieren te bouwen, de invloed ervan op waterpeilen in meren en rivieren, de mate van bevising en jacht, veranderingen in vegetatie... met dit alles beschrijven de auteurs uitputtend belangrijke wet-

lands als de binnendelta van de Niger, de Senegal Delta en de overstromingsvlakten van Hadejia Nguru.

Op grond van al deze kennis en feiten worden 27 Europese broedvogels beschreven. Het gaat o.a. om Kleine zilverreiger, Zomertaling, Visarend, Grauwe kiekendief, Kemphaan, Zomertortel, Boerenzwaluw, Gele kwikstaart en Gekraagde roodstaart. Er wordt ingegaan op hoe deze soorten zich verspreiden in Europa en Afrika, hoe en wanneer ze trekken, wat voor populatieveranderingen vastgesteld zijn en hoe die zich o.a. verhouden met al die veranderingen in de Sahelzone, waaronder de oppervlakten aan overstromingsgebied in de afgelopen vijftig jaar. Voor een soort als de Purperreiger laat 'Living on the edge' dit voortreffelijk zien voor zowel de Nederlandse, Franse als Italiaanse broedpopulaties. Bij de Bruine kiekendief laat men bijvoorbeeld de trend van de soort op Ameland zien in relatie tot de mate van vochtigheid in de Sahelzone. Bij de Grutto laat de Afrikaanse data zien dat in de westelijke Sahelzone de aantallen Grutto's in de periode 1985-2005 met 70% zijn afgenomen. Dat zijn West-Europese Grutto's, ofwel 'onze' Grutto's. In de binnendelta van de Niger laat de Grutto een dergelijke afname niet zien, maar dat zijn dan ook Grutto's uit Centraal- en Oost-Europa. En dat spreekt boekdelen... 'Living on the edge' is op alle fronten prachtig en verplichte kost. Een inspirerend boek dat aangeeft dat onderzoek en bescherming een internationale insteek behoeft. Doorgaans heb-

ben we de mond daar wel van vol, maar handelen we er niet naar. De Grutto, de hoeveelheid geld die daarmee de sloot ingepompt wordt, de oeverloze discussies over predatie en het sluiten van de ogen voor landschappelijke ontwikkelingen op nationaal en internationaal niveau zijn daar treffende voorbeelden van. Het is te hopen dat 'Living on the edge' de ogen eindelijk opent en mensen aan het denken zet. Het is vele malen meer dan een boek over vogels; het is een pil over veranderingen van landschap en milieu, de invloed van de mens daarop en de gevolgen ervan voor vogels. Een indrukwekkend standaardwerk!

Leo Zwarts, Rob G. Bijlsma, Jan van der Kamp & Eddy Wymenga 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist. ISBN 978-90-5011-280-2. Formaat 21x28 cm, 564 pagina's, gebonden, volledig in kleur, rijk geïllustreerd met tekeningen, kaartjes en foto's. Engelstalige uitgave. Prijs € 64,95 (KNNV-ledenprijs ook € 64,95). Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl.

Ramke Kleefstra

Sicht op Fryslân

Medio november 2008 sloot Landschapsbeheer Friesland haar 25-jarige jubileum af met een bijzonder congres.

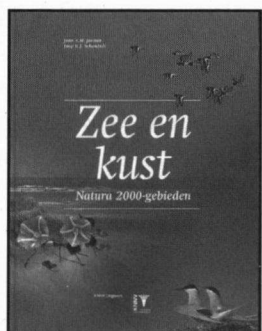
Onder de uitdagende titel 'Het Onverwachte Landschap' heeft de stichting de ontwikkeling en het integrale karakter van landschap op de agenda gezet van vele bestuurders en politici. In het verlengde hiervan is het nieuwe boek *Sicht op Fryslân* gepresenteerd. Van dit fraai geïllustreerde boek is het eerste exemplaar destijds nog aangeboden aan Anita Andriesen als gedeputeerde van de provincie Fryslân.

Fryslân kent een rijke variatie aan verschillende landschapstypes: het Wad en het kustgebied, bos, veen en heide, het kleigebied in de Bouhoeke, de coulissen van de Noordelijke Friese Wouden, Gaasterland, de Greiden, het merengebied in de Lege Midden en de bijzondere beekdalen in de Stellingwerfen. Hoe verschillend de landschapstypes ook zijn, feit is dat het Friese landschap voor het grootste deel gemaakt is door mensenhanden. Of het nu terpbewoners waren, de monniken uit de kloosters, de veengravers of slikwerkers – en recenter boeren, natuurorganisaties en landschapsbeheer – de mens heeft in alle tijden zijn stempel op het landschap gezet. Landschap is dan ook altijd in ontwikkeling. De afdraken daarvan, soms vele duizenden jaren oud, zijn vandaag de dag nog goed te zien. Deze sporen uit het verleden staan centraal in dit boek. Het sluit aan bij de gelijknamige televisieserie die Omrop Fryslân in 2007 en 2008 uitzond en die op DVD is verschenen.

Utjouwerij Fryslân, Landschapsbeheer Friesland & It Fryske Gea 2008. Sicht op Fryslân – ûntdek-

kingsreis troch Fryslân yn wurd en byld. Utjouwerij Fryslân, Leeuwarden. ISBN 978-90-78559-18-4. Formaat 19,0 x 25,5 cm, 196 pagina's, geheel in kleur. Prijs € 22,50 (boek) en € 9,95 (DVD); wie tegelijk het boek en de DVD aanschaff betaalt € 27,50.

De redactie

Europese natuur in Nederland:

Natura2000-gebieden

Onder leiding van Joop Schaminée en John Janssen heeft een team van auteurs in betrekkelijk korte tijd drie schitterende boeken geproduceerd. Drie boeken met de crème-de-la-crème van de Nederlandse natuur. Bij het lezen van deze boeken blijkt eens te meer hoe rijk onze vaderlandse natuur is. Ook in Europees verband blaast Nederland zijn partijtje me. Want daar draait het bij deze boeken om: de Nederlandse natuur in het licht van de Europese natuurbeschermingswet Natura 2000. Alle types natuur en planten- en diersoorten die in Europees verband belangrijk zijn krijgen in dit boek ruim aandacht.

De boeken bestaan uit drie thematische delen: **Zee en kust**, **Laag Nederland** en **Hoog Nederland**. Elk thema is weer opgesplitst. Hoog Nederland bijvoorbeeld in Hoogvenen, Zand-

gronden Noord, Zandgronden Zuid, Beekdalen en het Heuvelland. Zo vinden we het Wijnjeterperschar uitgebreid beschreven onder het kopje Beekdalen en het Drents-Friese Wold onder Zandgronden Noord. De Wadden en de eilanden staan in het deel over Zee en kust, terwijl de prachtige moerasgebieden van bijvoorbeeld de Deelen en de Alde Feanen in Laag Nederland beschreven worden. Van elk gebied is een kaart opgenomen. Maar bovenal gaat het hier om de informatieve tekst. Na een korte kennismaking krijgt het ontstaan van het landschap veel aandacht. Maar de hoofdttekst gaat over de natuurwaarden in het gebied. De teksten over de typen natuur zijn gelaardeerd met anekdotes, details over bijzondere soorten en soms enkele kritische noten. Na het lezen van een beschrijving van een gebied weet je in ieder geval waar het om draait in dat bewuste gebied, zonder dat je door kilometers taaie stof hebt moeten worstelen. De prachtige foto's en illustraties maken het verder bladeren tot een feest.

Ruim 900 bladzijden vertellen het verhaal van de Nederlandse natuur op een indringende en overzichtelijke wijze. De waarde van onze natuur staat als een paal boven water. Deze drie boeken mogen in geen enkele kast van natuurliefhebbers, beleidsmakers, politici en andere betrokkenen ontbreken. Dat deze voortreffelijke uitgaven mogen leiden tot meer motivatie en inspiratie van iedereen die betrokken is bij onze natuur.

Hans Dekker

Joop H.J. Schaminée en John A.M. Janssen Natura 2009. 2000-gebieden. Europese natuur in Nederland – deel 3. Zee en kust (deel 1), Laag Nederland (deel 2) resp. Hoog Nederland (deel 3).

KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN: 978-90-5011-282-6 (Kust: 283-3; Laag NL: 284-0; Hoog NL: 285-7).

Formaat 21 x 27 cm, 912 pagina's, genaaid gebonden, full colour met talloze kleurenfoto's en kleurenillustraties van Ed Hazebroek. Prijs: € 89,90 (KNNV-ledenprijs € 79,90).

Agenda 2010

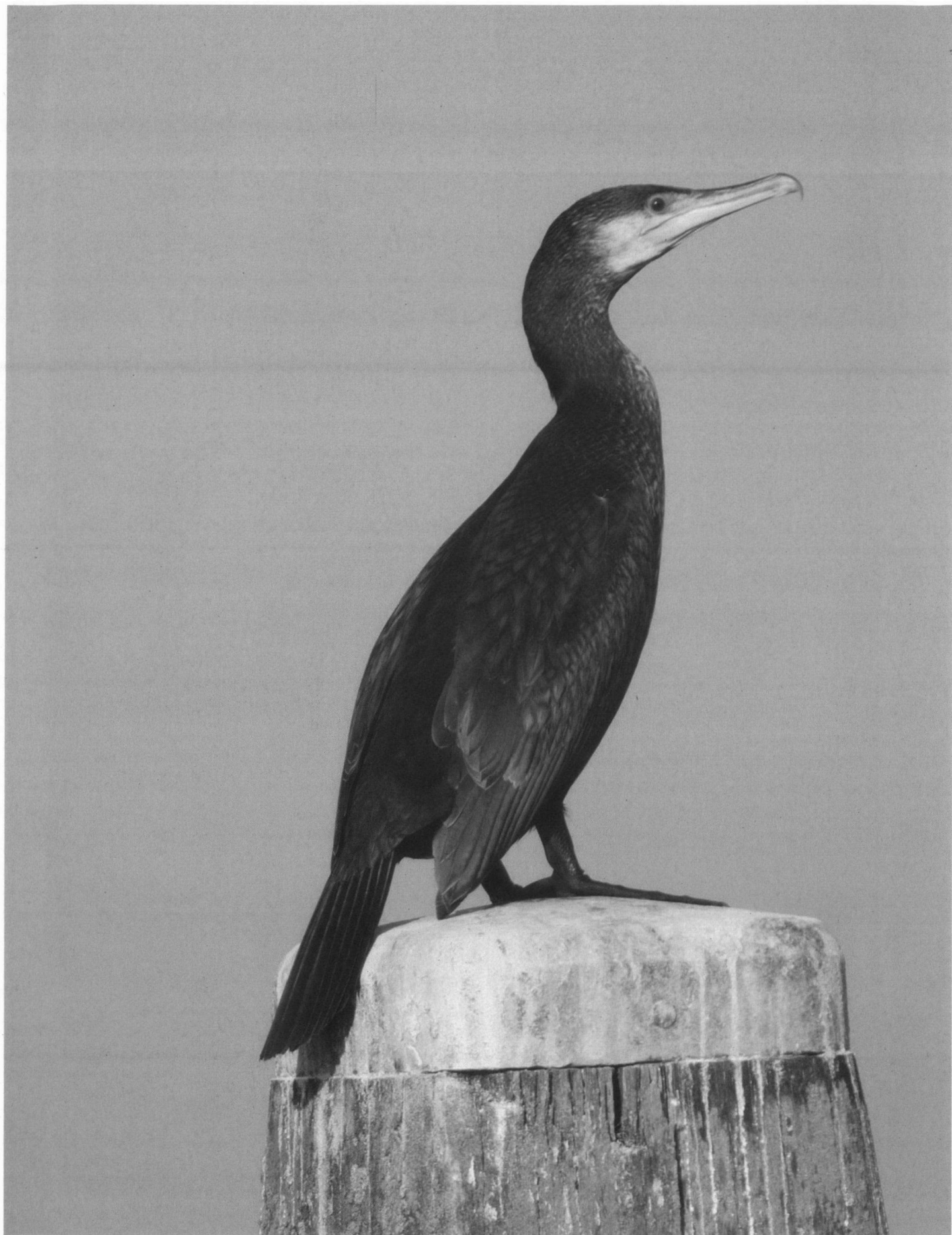
Ook in 2010 is hij er weer: de prachtige fotoagenda van de prijswinnende natuurfotograaf en ecooloog Ruben Smit. Voor het vierde jaar op rij brengt deze praktische bureauagenda de Nederlandse natuur op haar allermooist in beeld. Met tips voor natuurfotografie, inspirerende teksten en praktische informatie voor de actieve natuurwaarnemer. Kortom, een agenda waarin informatie en inspiratie samenkomen.

Voor Smit is natuurfotografie de ultieme uitdaging om het bijzondere van iets gewoons te laten zien. "Ieder jaargetijde, iedere week is weer anders. Komt er ooit een moment dat ik niet meer geïnspireerd kan raken door het buitenleven? Natuurlijk niet! Dat is het mooie van fotografie. Je kunt het steeds weer anders doen. Ik hoop dat mijn foto's en teksten u óók kun-

nen inspireren!" Zijn stijl van fotograferen is vernieuwend en Smit maakt veel gebruik van onscherpte en sfeer. Zijn adembenemende foto's staan regelmatig in nationale en internationale tijdschriften (als National Geographic, Grasduinen en Wildlife Magazine) en hij won diverse prestigieuze internationale fotoprijzen. Zo was hij in 2005 BBC Wildlife Photographer of the Year in de categorie 'diergedrag'. Kikkervisjes van onder af gezien, een waterjuffer die je recht aan lijkt te kijken, een maïsaker van een ongekende grafische sierlijkheid... in de agenda 2010 staat elke week een landschap, plant of dier op een prachtige en soms abstracte manier gefotografeerd, waardoor de natuur tot kunst verheven wordt. Naast informatie over zon en maan bevat de agenda voldoende ruimte om zelf waarnemingen in te vullen. De agenda is dit jaar nog mooier, luxer en bevat meer foto's. Het is een echte 'natuurfoto-agenda' met veel praktische fotografitips. Hoe krijgt u bijvoorbeeld een weids landschap het beste in beeld? Bij iedere foto staat het verhaal erachter vermeld tot en met de instellingen aan toe.

Ruben Smit 2009. Agenda 2010. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 978-905011-310-6. Formaat 19x18 cm, 120 pagina's, genaaid gebonden, harde kaft, met leeslint, full colour. Prijs: € 14,95 (ledenprijs € 12,95). Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl.

De redactie

Aalscholver, foto Franciscus Koopman